

Piotr Jerzy OBSZARSKI

Uniwersytet Warszawski

Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych

e-mail: p.obszarski@student.uw.edu.pl

RELACJE NIEMIECKO-NAMIBIJSKIE JAKO PRZYKŁAD STOSUNKÓW SPECJALNYCH

German-Namibian relations as an example of special relationship

Abstract: The article is focused on the issue of bilateral relations, using the concept found in the study of international relations, which is special relations. The shape of German-Namibian relations is discussed, taking into account the special place that the Republic of Namibia holds in the foreign policy of the Federal Republic of Germany. For this purpose, the theoretical approach to the concept of special relations, the historical background of the relationship, as well as its contemporary shape are presented. The article presents arguments in favor of the thesis that Namibian-German relations can be described as special relations.

Key words: Germany, Namibia, South West Africa, colonialism, special relations, reconciliation, post-colonial relations, German foreign policy

WPROWADZENIE

Republika Federalna Niemiec jest najludniejszym państwem europejskim¹. Będąc również największą gospodarką, polityka przez nią prowadzona odgrywa kluczową rolę dla decyzji podejmowanych w Unii Europejskiej. Ze względu na swoją pozycję i siłę, kraj ten znajduje się w centrum wydarzeń historycznych. W powszechnej świadomości jednak rzadko myśli się o Niemczech jako imperium kolonialnym mającym swoje posiadłości w Afryce, Azji i na Pacyfiku. Związane jest to prawdopodobnie z przedwczesną dekolonizacją i przykryciem tego epizodu przez dramatyczne wydarzenia II wojny światowej. Nie powoduje to, że temat niemieckiej obecności zamorskiej i jej następstw jest zupełnie zapomniany i nieobecny w debacie publicznej.

Wraz z zawarciem porozumienia między rządami Niemiec i Namibii w 2021 r. zagadnienie zawarte w temacie artykułu zaczęło być ponownie szeroko komentowane. Było to też jednym z powodów, dla których autor zdecydował się na analizę tego problemu w swojej pracy dyplomowej², na podstawie której powstał niniejszy artykuł. Problemem badawczym pracy jest wpływ kolonialnego dziedzictwa

¹ W całości leżącym w Europie.

² Praca licencjacka *Republika Namibii w polityce zagranicznej Niemiec: od zależności kolonialnej do specjalnych stosunków* obroniona 22 lipca 2022 r. na Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego, pod kierunkiem dr hab. Doroty Heidrich.

Wpłynęło: 18.08.2022

Zaakceptowano: 6.11.2022

Zalecany sposób cytowania / Cite as: Obszarski P., Relacje niemiecko-namibijskie jako przykład stosunków specjalnych, *Prace i Studia Geograficzne*, 67.3, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 51-63, DOI: 10.48128/pisg/2022-67.3-02

na współczesne stosunki niemiecko-namibijskie. Zrozumienie przyczyn niemieckiego podejścia wobec Namibii pozwoli na lepsze poznanie prawideł kierujących niemiecką polityką zagraniczną, w szczególności wobec państw, z którymi łączyła je wspólna, najczęściej nieprosta historia.

Kwestia relacji niemiecko-namibijskich nie doczekała się dotąd w Polsce dokładniejszego opracowania. Tyczy się to także jakiegokolwiek relacji RFN z jej byłą kolonią. Najbliżej temu zagadnieniu w polskiej literaturze są prace: *Niemiecka polityka kolonialna* M. Czaplńskiego (1992) oraz *Zbrodnia Kajzera* przetłumaczona na polski, książka autorstwa C. Erichsena i D. Olusogi (2012). Obie te pozycje skupiają się na okresie niemieckiej obecności w Afryce, nie dając dokładniejszej odpowiedzi na dalszy przebieg stosunków. W badaniu okresu po zakończeniu niemieckiego władztwa kolonialnego, szczególnie przydatna okazała się publikacja *Namibia perspektywy pokoju i niepodległości* autorstwa M. Malinowskiego (1989) wydana przez Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, u progu namibijskiej niepodległości. Do analizy kształtowania się oficjalnych relacji po roku 1990 najlepsze okazały się doniesienia prasowe (zarówno redakcji niemieckich jak i namibijskich) oraz dokumenty i inne materiały publikowane przez stronę niemieckiego ministerstwa spraw zagranicznych (*Auswärtiges Amt*) i namibijskiej ambasady w Berlinie. Szersze spojrzenie na omawiany temat dały także artykuły naukowe (Melber 2020; Kössler 2018).

Artykuł stanowi próbę odpowiedzi na pytanie badawcze: czy współczesny charakter stosunków niemiecko-namibijskich można określić mianem specjalnych, które warunkowane są przeszłą zależnością kolonialną? Odpowiedź na postawione pytanie badawcze pozwoli na zweryfikowanie przyjętej hipotezy, zgodnie z którą miejsce Republiki Namibii w polityce zagranicznej Niemiec, kształtowane jest pod wpływem doświadczeń nadużyć i brutalnej polityki kolonialnej wobec ludności tubylczej. Efektem tego jest podejmowanie przez RFN działań wynikających z chęci zadośćuczynienia przeszłości; relację tę można określić jako specjalną.

POJĘCIE SPECJALNYCH STOSUNKÓW

Stosunki międzypaństwowe charakteryzuje zasada wzajemności. Na jej podstawie opierają się wszelkie działania w obrocie dyplomatycznym. Najwyraźniej widoczne jest to przy badaniu relacji dwustronnych, które stanowią także zaczątek dla wszystkich innych form stosunków (Kuźniar 2006, s. 138–141). Jednocześnie nie ma dwóch par państw, które miałyby ze sobą taką samą relację. Nawet gdyby spojrzeć na jedno państwo i prowadzoną przez nie politykę wobec innych aktorów, to każda z tych relacji będzie na swój sposób wyjątkowa. Związane jest to, z tym że takie stosunki kształtuje bardzo wiele czynników. Do najważniejszych z nich należą: wspólne doświadczenia historyczne, położenie geograficzne względem siebie, poziom wymiany handlowej, przynależność do tych samych organizacji czy ustrój.

Stąd można w uproszczony sposób wyróżnić diady państw utrzymujące ze sobą relacje: przyjazne, neutralne oraz wrogie. Jeśliby posegregować wszystkie takie pary relacji międzypaństwowych (biorąc pod uwagę państwa członkowskie ONZ i przy założeniu, że wszystkie one utrzymują ze sobą relację, to byłoby takich diad 18528), możemy bezpiecznie założyć, że zdecydowana większość z nich miałaby neutralny charakter. Bierze się to ze znacznej liczby państw i ograniczenia większości z nich co do prowadzenia aktywnej polityki wobec tych bardziej oddalonych. Na drugim miejscu znalazłyby się relacje przyjazne. Państwa czerpią korzyści ze współpracy i w związku z tym utrzymywanie dobrych relacji po prostu się opłaca. Wrogie relacje utrzymujące się dłużej niż kilka lat, chociaż obecne, należą do rzadkości. Można powiedzieć, że należą one do ostateczności kiedy zawodzą wszelkie inne możliwości porozumienia.

Specjalne stosunki (*special relationship*) klasyfikują się znaczeniowo w pobliżu przyjaznych relacji, będąc zazwyczaj wzajemne ze sobą związane. S. Harnisch (2017, s. 2), niemiecki politolog i profesor na uniwersytecie w Heidelbergu, definiuje specjalne stosunki jako: „trwałe i wyłączne stosunki dwustronne między autonomicznymi podmiotami politycznymi, które opierają się na wzajemnych oczekiwaniach preferencyjnego traktowania (...)”.

Źródła specjalnych stosunków powinno się upatrywać w podobnych czynnikach, ogólnie kształtujących relacje między państwami. Na szczególne wyróżnienie zasługuje tu wpływ doświadczeń historycznych, które nie muszą być wcale tylko tymi pozytywnymi. Często bowiem jest tak, że to krzywdzące wydarzenia z przeszłości są przyczyną nawiązywania specjalnych relacji tak jak na przykład opisane w tej pracy stosunki niemiecko-namibijskie.

Początkowo, tj. po zakończeniu II wojny światowej, definiowany termin odnosił się do charakteru stosunków brytyjsko-amerykańskich, naznaczonych nie tylko kolonialnym dziedzictwem, ale co ważniejsze wspólną walką przeciw państwom centralnym oraz państwom Osi. Wyjątkowość tej relacji objawiała się w wielu wydarzeniach drugiej połowy XX wieku i pozostaje nadal widoczna w decyzjach podejmowanych przez Londyn i Waszyngton, aż do dzisiaj. Ważnym momentem dla upowszechnienia specjalnych stosunków, był postępujący po wojnie proces dekolonizacji.

Przed ogromnym wyzwaniem, jakie stanowiło ułożenie swoich relacji z uzyskującymi niepodległość byłymi koloniami, stanęły w szczególności dwa największe imperia kolonialne: brytyjskie i francuskie. W celu systemowego podejścia do tematu wykorzystały one w przypadku brytyjskim istniejącą już Wspólnotę Narodów lub, w przypadku francuskim między innymi, powołując do życia Międzynarodową Organizację Frankofonii. Pozwoliło to na instytucjonalne podkreślenie swojej szczególnej pozycji na płaszczyźnie wielostronnej współpracy.

TŁO HISTORYCZNE RELACJI

Niemiecka Afryka Południowo-Zachodnia

Niemiecki kolonializm na dobre rozwinął się dopiero po utworzeniu Cesarstwa Niemieckiego (Czapliński 1992; Henderson 1993). Bardzo długo wszelkim inicjatywom zamorskim sprzeciwiał się kanclerz Otto von Bismarck, do którego to należało ostatnie słowa przy podejmowaniu najważniejszych decyzji dotyczących polityki zagranicznej. Zwolennicy kolonialnej ekspansji podnosili między innymi kwestie: stowarzyszeń misyjnych (prowadzących już swoją działalność w Afryce), emigracji (głównie do Stanów Zjednoczonych, co powodowało osłabienie żywołu niemieckiego), dostępu do surowców (metali ziem rzadkich oraz owoców roślin tropikalnych), otwarcia nowych rynków zbytu czy wzrostu pozycji mocarstwowej.

Ostatecznie do założenia pierwszej kolonii doszło w nieco ponad 10 lat od zjednoczenia. Najsilniej przyczyniła się do tego działalność Adolfa Lüderitza, bremeńskiego kupca, w którego imieniu zostały zawarte układy z wodzem z grupy Nama. Przyznawały one Niemcom pierwsze tereny na terytorium dzisiejszej Namibii. W dwa lata później znalazły się one pod ochroną Berlina, tworząc w ten sposób *Schutzgebiet* (obszar ochronny).

Terytorium otrzymało nazwę: Niemiecka Afryka Południowo-Zachodnia i w ostatecznym kształcie zajmowało 835 tys. km². Do głównych grup zamieszkujących Niemiecką Afrykę Północno-Zachodnią na przełomie wieków należeli: Nama, Basterowie, Herero, Owambo oraz San. Ludy te różniły się od siebie wykonywanym zajęciem, wyglądem zewnętrznym, językiem, religią oraz podejściem do kolonizatorów. Jedne wybierały współpracę z Niemcami, inne zaś wykorzystywały każdą okazję do zmanifestowania swojej niezależności i sprzeciwu. Znajdzie to swoje odzwierciedlenie w tragicznych wydarzeniach z początku XX stulecia.

Pierwsze lata niemieckiej obecności w Afryce naznaczone były wieloma niepowodzeniami i wymagały od pionierów wyrzeczeń i ciężkiej pracy. Był to także czas kiedy dochodziło do pierwszych konfliktów pomiędzy kolonizatorami a ludnością tubylczą, nie przybierały one jednak ostrzejszej formy, przyczyn czego można upatrywać w nieobecności na miejscu większych niemieckich sił zbrojnych. Postępująca akcja kolonizacyjna powodowała wzrost poczucia krzywdy u tubylców. Związane było to głównie z ekspansją terytorialną niemieckiego osadnictwa co objawiało się zajmowaniem najbardziej korzystnych ziem, do których dostęp tracili tubylcy. Nie widząc szansy na pokojową walkę o swoje

prawa, rdzenni mieszkańcy decydowali się na zbrojne wystąpienia. W odpowiedzi Berlin zareagował utworzeniem *Schutztruppe*, czyli jednostek kolonialnych.

Do wybuchu najpoważniejszego powstania, które do dzisiaj kładzie się cieniem na wzajemnych stosunkach, doszło na początku 1904 r. Rewoltę zapoczątkowali Hererowie. Brali oni za swój cel głównie samotne farmy, unikając walnej bitwy. Wychodzili oni z założenia, że najważniejszym dla powodzenia ich działań jest przegonienie jak największej liczby niemieckich osadników. Kiedy tylko informacje o wybuchu walk doszły do Berlina, cesarz Wilhelm II wydał rozkaz o zmiżdżeniu rebelii i w tym celu do kolonii wysłany został bezwzględny generał Lothar von Trotha wraz z dodatkowym korpusem wojska.

W sierpniu doszło do kluczowej dla dalszych losów powstania bitwy pod Waterbergiem. Wojska niemieckie dysponowały miażdżącą przewagą. Wojownikom Herero towarzyszyły kobiety, dzieci i starcy. Ci, którzy przeżyli rzeź, na swoją zgubę wycofali się na pustynię Kalahari, która została następnie odcięta od reszty terytorium przez siły niemieckie. Było to elementem zbrodniczego planu von Trothy, który rozkazał także zatruć wszystkie pobliskie źródła wody, co skazało tubylców, na powolną śmierć z wycieńczenia. Grupie 5 tys. Herero, udało się przedostać do brytyjskiej Beczuanii, leżącej dalej na wschód, jednak większość nie miała takiego szczęścia. W międzyczasie gen. von Trotha wydał odezwę, która przewidywała, że każdy Herero znajdujący się w granicach kolonii zostanie zastrzelony. Dokument ten przeszedł do historii jako rozkaz eksterminacji i ostatecznie pod naciskiem opinii publicznej i kanclerza Bernharda von Bulowa został unieważniony przez samego cesarza.

W październiku 1904 r. widząc jaki los spotkał Hererów, swoje powstanie rozpoczęli Nama. Początkowo udawało im się toczyć udaną walkę partyzancką, jednak w dłuższej perspektywie wszystkie oddziały złożyły broń i razem z Herero, którzy przeżyli pobyt na pustyni, zamykano ich na zamkniętych obszarach, przekształconych następnie w obozy koncentracyjne (Erichsen, 2005). Więźniowie zmuszani byli do niewolniczej pracy przy rozładowywaniu statków czy budowie kolei. Dodatkowo wielkie żniwo zbierały: głód oraz choroby. W wyniku całości działań niemieckich w latach 1904–1908 śmierć poniosło przynajmniej 80 tys. przedstawicieli ludów mających nieszczęście zamieszkiwania terytorium Niemieckiej Afryki Południowo-Zachodniej. Z tego 65 tys. należących do Herero, co stanowiło około 80% całej ich populacji, i połowę wszystkich Nama, tj. ponad 10 tys.

Pod władzą Pretorii

Wraz z wybuchem I wojny światowej, Cesarstwo Niemieckie znalazło się w stanie wojny z Wielką Brytanią oraz całym jej imperium kolonialnym (Chwalba 2014). Ma to kluczowe znaczenie, o tyle, że Niemiecka Afryka Południowo-Zachodnia, sąsiadowała nie tylko od wschodu, o czym była już mowa z brytyjską Beczuaną, ale co najważniejsze od południa, z pozostającym w zależności od Londynu, Związkiem Południowej Afryki. ZPA posiadał już w tamtym czasie status dominium, co wiązało się między innymi z posiadaniem własnych sił zbrojnych i szerokiej autonomii w wielu kwestiach. Liczebność niemieckich oddziałów w kolonii, wraz z mobilizacją po stronie południowoafrykańskiej, nie dawała większych szans na skuteczną i długotrwałą obronę. Walki trwające pół roku zakończyły się w maju 1915 r. wraz z kapitulacją stolicy terytorium — Windhuk.

Wynik działań wojennych na głównym teatrze w Europie spowodował, że o powojennym losie Niemiec i ich sojuszników miała zdecydować zwołana do Paryża konferencja pokojowa. Jednym z jej głównych postanowień było utworzenie Ligi Narodów, w której ramach utworzono system mandatowy. Miała być to odpowiedź na fakt odebrania pokonanym mocarstwom ich zamorskich posiadłości. W ramach systemu Afryce Południowo-Zachodniej przydzielono najniższą kategorię C, a jej mandatariuszem sprawującym władzę w imieniu Ligi został ZPA. Władze w Pretorii już od 1915 r. traktowały tereny byłej niemieckiej kolonii jako swoje terytorium. Najwyraźniej to było widoczne i jednocześnie stało się poważnym problemem po zakończeniu II wojny światowej (Malinowski 1989). Wtedy to system mandatowy Ligi Narodów został zastąpiony systemem terytoriów powierniczych ONZ. Tym decyzjom nie chciały się podporządkować władze południowoafrykańskie. Spowodowało to kryzys na linii Pretoria — Narody Zjednoczone, który eskalował w następnych dekadach.

Kolejnym punktem przełomowym w historii Namibii doszło na przełomie lat 50. i 60. Był to czas, kiedy cały kontynent objęty był procesem dekolonizacji. Efektem tego było utworzenie *South West Africa People's Organization* (Organizacja Ludu Afryki Południowo-Zachodniej), znanej szerzej pod akronimem SWAPO. Stawiała ona sobie za cel wywalczenie niepodległości dla Namibii. Jej działalność była zwalczana przez władze południowoafrykańskie, co spowodowało, że do życia powołana została, będąca zbrojnym ramieniem SWAPO, *People's Liberation Army of Namibia* (Ludowa Armia Wyzwolenia Namibii), działająca pod skrótowcem PLAN. W latach 60. na nowo losem Namibii zainteresowała się ONZ. Na jej forum podejmowane były różnego rodzaju inicjatywy, mające poddać presji władze w Pretorii. Ważną rolę odegrały walki na pograniczu angolsko-południowoafrykańskim, w które zaangażowane były siły PLAN. Obecność w Angoli kubańskiego korpusu ekspedycyjnego, zaalarmowała Stany Zjednoczone, które między innymi z tego powodu silnie zaangażowały się w sprawę namibijską i wzięły na siebie ciężar rozmów. Ostatecznie to właśnie działania zbrojne połączone z presją międzynarodową przyniosły Namibii niepodległość.

PODEJŚCIE RFN I NRD WOBEC RUCHU NIEPODLEGŁOŚCIOWEGO

Najłatwiej scharakteryzować podejście obu państw niemieckich wobec ruchu niepodległościowego przyglądając się temu, w jaki sposób te stosunki były realizowane (Bley, Schleicher 2004). Niemcy Wschodnie jako państwo socjalistyczne w swojej polityce wobec Afryki stawiało na wspieranie ruchów dekolonizacyjnych i stawiało się w kontrze do mocarstw kolonialnych oraz państw je wspierających. W przypadku namibijskim wsparcie NRD opierało się nie tylko na moralnym i finansowym wspieraniu SWAPO, ale także między innymi na wysyłaniu swoich instruktorów do Angoli, gdzie szkolili oni bojowników PLAN. Organizacja ta otrzymywała pomoc od całego świata socjalistycznego, jednak tylko w działaniach podejmowanych przez NRD widoczna była dodatkowo wyraźna chęć odcięcia się od kolonialnej przeszłości i zmanifestowanie swojego sprzeciwu wobec neokolonialnych praktyk.

Jeśli chodzi zaś o Niemcy Zachodnie, to w tym przypadku główną oś kontaktów stanowiły rozbudowane relacje z rządem w Pretorii oraz szczególnie stosunek do niemieckojęzycznej białej mniejszości zamieszkującej Namibię. Bonn rozwijało intensywne stosunki handlowe z Południową Afryką, a niemiecki kapitał był bezpośrednio zaangażowany w przemysł wydobywczy, tak kluczowy dla gospodarki Afryki Południowo-Zachodniej. Z czasem coraz większym obciążeniem stawał się jednak rozwijany przez rząd w Pretorii system apartheidu. Przełomem w podejściu RFN do sprawy namibijskiej było przejście rządów w państwie przez socjaldemokratyczną SPD. Koalicję rządową współtworzyła liberalna FDP, z ramienia której funkcję ministra spraw zagranicznych w 1974 r. objął Hans-Dietrich Genscher. Na czas, kiedy to on kierował zachodniemiecką dyplomacją, przypada moment, kiedy swoją działalność prowadziła grupa kontaktowa, która postawiła sobie za zadanie pośredniczenie w rozmowach między RPA, ONZ i SWAPO. W jej skład weszli ambasadorowie USA, Francji, RFN, Wielkiej Brytanii oraz Kanady akredytowani w Pretorii.

WSPÓŁCZESNE STOSUNKI NIEMIECKO-NAMIBIJSKIE

Nawiązanie relacji

Do nawiązania oficjalnych stosunków dyplomatycznych doszło już w dniu ogłoszenia niepodległości, czyli 21.03.1990 r. Uczyniły to jednocześnie oba państwa niemieckie, stanowiące jeszcze wtedy formalnie dwa podmioty. Także tego samego dnia swoją ambasadę w Windhuk otworzyła RFN. NRD również zdażyła otworzyć swoją placówkę, która jednak po kilku miesiącach funkcjonowania została zamknięta ze względu na *zjednoczenie* Niemiec w październiku. W drugą stronę Namibijska ambasada została otworzona w 1992 r. w Bonn i dopiero w 1999 r. przeniesiona do Berlina. W tym

miejscu można również dodać informację, że ambasador Namibii urzędujący w stolicy Niemiec, jest także od 2010 r. akredytowany w Polsce³.

Ważnym wydarzeniem dla kształtu wzajemnych stosunków była debata, która odbyła się w niemieckim parlamencie 16.03.1989 r., czyli jeszcze na rok przed uzyskaniem przez Namibię niepodległości. Przyjęto wtedy rezolucję mówiącą o „szczególnej odpowiedzialności Republiki Federalnej Niemiec za Namibię i wszystkich jej obywateli” (niem. *Besondere Verantwortung der Bundesrepublik Deutschland für Namibia und alle seine Bürger*)⁴. Treść tej deklaracji oraz fakt, że została ona przyjęta przez Bundestag jeszcze przed formalnym ogłoszeniem niepodległości, miały niewątpliwie pozytywny wpływ na kształt dwustronnych relacji.

Oficjalne wizyty

Wizyty zagraniczne wysokich przedstawicieli państwowych odgrywają ważną rolę w utrzymywaniu dobrych relacji z innymi państwami. Częstotliwość i charakter takich podróży zależy nie tylko od poziomu współpracy czy bliskości historycznej, ale, co chyba ważniejsze, nawet mimo takiego rozwoju techniki, od odległości. Berlin dzieli od Windhuk w linii prostej ponad 8 tys. kilometrów. Samo więc zaplanowanie takiej wizyty stanowi duże wyzwanie organizacyjne, nie mówiąc już o dodatkowych kosztach, jakie się z taką wyprawą wiążą. W niniejszym podrozdziale zostanie przedstawiony przebieg i znaczenie wybranych wizyt przedstawicieli państwowych w najnowszej historii stosunków niemiecko-namibijskich.

Do pierwszej wizyty na wysokim szczeblu doszło w 1995 r. Wtedy to 15 września po odwiedzeniu RPA, do stolicy Namibii przyleciał ówczesny kanclerz RFN, Helmut Kohl. Warto wspomnieć, że był on dotychczas jedynym szefem niemieckiego rządu, który odwiedził tę byłą kolonię. *Kanclerz Zjednoczenia*, jak często był nazywany, został przywitany na lotnisku w Windhuk, przez ówczesnego premiera, a obecnego prezydenta Republiki Hage Geingoba. Następnie spotkał się z ówczesną głową państwa, Samuelem Nujoma, który od momentu jej założenia pełnił funkcję przewodniczącego SWAPO. Kanclerz złożył wizytę w prywatnej szkole niemieckiej, gdzie spotkał się przede wszystkim z uczniami. Drugiego dnia w Namibii, delegacja udała się do Walvis Bay i Swakopmund. W przemówieniach H. Kohl wskazywał na to, że zależy mu na jak najlepszym rozwoju Namibii oraz zaoferował w tym celu niemiecką pomoc.

Do pierwszej wizyty państwowej, tj. na poziomie prezydenckim doszło już w kolejnym roku. Wtedy to w lipcu 1996 r. do Niemiec z pięciodniową wizytą przybył prezydent Samuel Nujoma. Niedługo musiał oczekiwać rewizyty, ponieważ już w 1998 r. w podróż do Namibii wybrał się ówczesny prezydent federalny Roman Herzog. Ważną rolę dla znaczenia tej podróży odegrał wywiad, którego prezydent Herzog udzielił największemu namibijskiemu dziennikowi *The Namibian* na kilka dni przed wylotem⁵. Poza kurtuazyjnymi pytaniami dotyczącymi niemieckich inwestycji i pomocy rozwojowej udzielonej przez RFN od momentu uzyskania przez Namibię niepodległości pojawiły się też takie dotyczące stanu wzajemnych stosunków i co najważniejsze odnoszące się do możliwości wypłacenia reparacji za wydarzenia z lat 1904–08. Niemiecki prezydent określił stosunki między oboma państwami jako „bliskie i przyjacielskie” oraz przypomniał poprzednie wizyty na najwyższym szczeblu. Odpowiadając na pytanie, R. Herzog nazwał działania podjęte przez władze kolonialne jako „niedające się uzasadnić”. Dodatkowo wspominał o „moralnej odpowiedzialności”, jaka spoczywa

³ Strona internetowa ambasady Republiki Namibii w Berlinie, <http://www.namibia-botschaft.de/botschaft.html>, (data dostępu: 05.07.2022).

⁴ Protokół plenarnego posiedzenia Bundestagu, 16.03.1989, nr 11/134, <https://archive.org/details/ger-bt-plenary-11-134>, (data dostępu: 05.07.2022).

⁵ *Building On A Good Relationship*, wywiad z R. Herzogiem przeprowadzony przez Chrispina Inambao, 04.03.1998, <https://www.namibian.com.na/archive19982004/1998/March/local/herzog.html>, (data dostępu: 05.07.2022)

na Niemczech i która przejawia się we współpracy i pomocy rozwojowej, które w Namibii osiągają najwyższy współczynnik przeznaczanych funduszy *per capita*. Wreszcie jeśli chodzi o reparacje, to wskazał on na brak norm prawnomiędzynarodowych, które w momencie tłumienia powstań zakazywałyby działań podejmowanych przez Niemców, co czyni te żądania nieuzasadnionymi. Zaś już podczas pobytu prezydenta RFN w Windhuku, na wspólnej konferencji prasowej, namibijski prezydent Nujoma, podkreślił istnienie specjalnych stosunków pomiędzy Namibią a Niemcami, które zostały „utrwalone w historii, języku, kulturze i pokrewieństwie”.

Szerokim echem odbiła się wizyta niemieckiej minister ds. współpracy gospodarczej i rozwoju Heidmarie Wiczeorek-Zeul. Miała ona miejsce w sierpniu 2004 r. Data ta nie była przypadkowa, ponieważ to właśnie wtedy wypadła setna rocznica bitwy pod Waterbergiem. Wzięcie udziału w uroczystościach upamiętniających to wydarzenie było główną przyczyną podróży. Podczas obchodów, głos zabrała minister Wiczeorek-Zeul i powiedziała między innymi, że: „My, Niemcy, uznajemy naszą historyczną, polityczną, moralną i etyczną odpowiedzialność i winę, dodając także, że: Okrucieństwa tamtych czasów były czymś, co dziś nazwalibyśmy ludobójstwem”⁶. Słowa te były o tyle przełomowe, że do tego czasu niemieccy decydenci unikali nazywania wydarzeń z początku wieku mianem ludobójstwa. Dodatkowo przedstawicielka niemieckiego rządu federalnego zwróciła się z apelem adresowanym bezpośrednio do potomków ofiar odwołując się do treści modlitwy Ojcze nasz, mówiąc: „proszę Was, odpuśćcie nam nasze winy”. W ostatniej części wystąpienia nie zabrakło obietnic dotyczących dalszego udzielania pomocy rozwojowej.

Ostatnie wizyty niemieckich polityków na wysokim szczeblu miały miejsce latem 2019 r. Wtedy to do Namibii udali się: Gerd Müller (minister ds. współpracy gospodarczej i rozwoju) oraz Daniel Günther (przewodniczący Bundsratu). Obaj panowie, swobodnie posługiwali się pojęciem *ludobójstwa*, w odniesieniu do działań wojsk kolonialnych w latach 1904–08. G. Müller wziął udział w spotkaniu z przedstawicielami Herero i Nama, po którym zabrał głos mówiąc: „W latach 1904 i 1908 Niemcy dopuścili się straszliwych zbrodni, zwłaszcza na Herero i Nama, a my oczywiście ponosimy za to odpowiedzialność nawet dzisiaj”. Dodatkowo minister zapewnił, że negocjacje na poziomie międzyrządowym postępują⁷. D. Günther złożył zaś kwiaty pod pomnikiem w Swakopmund upamiętniającym zmarłych w wyniku niemieckich działań Herero. Przewodniczący spotkał się także z prezydentem Namibii oraz wygłosił przemówienie w National Council, czyli drugiej izbie namibijskiego parlamentu. Zawarł w nim między innymi takie wyrażenie: „Konsekwencje ówczesnych zbrodni są odczuwalne do dziś. Przyznajemy się do tej historycznej winy bez żadnych wątpliwości i zastrzeżeń. Chylę głowę przed Wami w pokorze i szacunku”⁸.

Stanowiska rządów wobec ludobójstwa

Chcąc zapoznać się ze stanowiskiem rządu Namibii wobec kwestii ludobójstwa, można wykorzystać wystąpienie premiera H. Geingoba w parlamencie z 31.07.2014 r.⁹ Mimo tego, że od tej chwili zdążyło upłynąć już 8 lat, to biorąc pod uwagę lokalne uwarunkowania dotyczące tego, że w kraju nadal władzę sprawuje ta sama większość, a H. Geingob pełni obecnie funkcję głowy państwa, to można z wysokim prawdopodobieństwem założyć, że obecne podejście do tego zagadnienia nie różni

⁶ Przemówienie H. Wiczeorek-Zeul, strona internetowa ambasady Republiki Namibii w Berlinie, 14.08.2004, <http://www.namibia-botschaft.de/gedenken.html>, (data dostępu: 05.07.2022).

⁷ D. Pelz, *Genocide: Namibia still waiting for a German apology*, 16.09.2019, <https://www.dw.com/en/genocide-namibia-still-waiting-for-a-german-apology/a-50445209>, (data dostępu: 05.07.2022).

⁸ *Reise des Bundesratspräsidenten nach Namibia*, 31.08.2018, <https://windhuk.diplo.de/na-de/guenther-windhuk/2235072>, (data dostępu: 05.07.2022).

⁹ Przemówienie H. Geingoba, strona internetowa ambasady Republiki Namibii w Berlinie, 31.07.2014, <http://www.namibia-botschaft.de/regierungs-mitteilungen/606-hon-prime-minister-dr-geingob-speaks-on-genocide-reparations-and-tribalism.html>, (data dostępu: 05.07.2022).

się przesadnie. Czytając treść przemówienia, należy mieć świadomość, że zarówno Herero, jak i Nama stanowią wyraźną mniejszość w ogóle populacji Republiki. Największą grupę etniczną stanowią zaś Owambo, którzy dali początek SWAPO i są obecnie najliczniej reprezentowani w sferach rządowych w Windhuk. Jest to widoczne w polityce historycznej prowadzonej przez władze państwowe. Stoi za tym podobny cel jak za decyzją o wyborze języka angielskiego za ogólnokrajowy język urzędowy. Premier nazywa to przeciwstawianiem się trybalizmowi i promowaniu narodowej jedności. Już bezpośrednio w odniesieniu się do ludobójstwa powiedział:

(...) Prawdą jest, że nakaz eksterminacji odnosił się wyłącznie do dwóch grup Namibijczyków mówiących językiem Herero i Nama, ale czy to oznacza, że tylko członkowie tych dwóch grup zostali zabici? Niedawno do grup poddanych ludobójstwu dołączono Ovam-Mbanderu, ale nie ma o nich wzmianki w rozkazie eksterminacji. (...) Ludzie zabici podczas ludobójstwa są Namibijczykami, a w niepodległej Republice Namibii Namibijczycy wybrali rząd jako swojego przedstawiciela, który reprezentuje każdego Namibijczyka. (...)

Widać wyraźnie w tej retoryce, że rządzący chcą odebrać kwestię ludobójstwa Herero i Nama oraz przejąć ją na użytek ogólnonarodowy. Można także jasno zaobserwować, że premier nie unika terminu *ludobójstwo*, pozostawiając bez dyskusji kwestię kwalifikacji wydarzeń z początku wieku.

W celu przeanalizowania stanowiska rządu niemieckiego autor postanowił wykorzystać artykuł umieszczony na stronie *Auswärtiges Amt*, czyli ministerstwa spraw zagranicznych RFN. Jest on zatytułowany *Z przeszłości w przyszłość: niemiecko-namibijskie rozliczenie z przeszłością*¹⁰ i w swojej treści odpowiada na najważniejsze pytania dotyczące wzajemnych stosunków, prezentując stanowisko rządu federalnego. I tak na pytanie: „Czy w tamtym czasie było to ludobójstwo?” pada odpowiedź:

Okrucieństwa popełnione w tym czasie w imieniu Niemiec były tym, co dziś nazwalibyśmy ludobójstwem, choć dopiero po Holokauście termin ten został skutecznie umocowany w normach prawnych. Dlatego też dyskusje dotyczą również umieszczenia pojęcia ludobójstwa w kontekście historyczno-politycznym.

Stanowisko to wydaje się być spójne z innymi oświadczeniami formułowanymi podczas opisanych wyżej podróży niemieckich polityków do Namibii, czy też wypowiedzi przewodniczącego Bundestagu z 2015 r. Norberta Lammerta, który podczas debaty parlamentarnej dotyczącej losu Ormian z okresu I wojny światowej użył pojęcia *ludobójstwo*, odnosząc się w tej wypowiedzi do kwestii namibijskiej¹¹, lub wypowiedzi z 2021 r. ówczesnego federalnego ministra spraw zagranicznych Heiko Massa¹².

W tym samym artykule (umieszczonym na stronie *Auswärtiges Amt*) możemy znaleźć także odniesienie do kwestii poruszonej w wystąpieniu H. Geingoba, tj. dotyczącej roli Herero i Nama w procesie dochodzenia do sprawiedliwości. Autorzy artykułu w odpowiedzi na to zagadnienie prezentują poniższe stanowisko:

Tak. Rząd namibijski powołał organy doradcze, aby zaangażować w negocjacje szczególnie dotknięte grupy etniczne Herero i Nama. Rząd Namibii wielokrotnie zapewniał, że są one otwarte dla wszystkich. Niektórzy przedstawiciele grup etnicznych biorą udział w negocjacjach, ale inni tego odmawiają.

¹⁰ *Aus der Vergangenheit in die Zukunft: Deutsch-Namibische Vergangenheitsbewältigung*, 01.07.2019, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/regionaleschwerpunkte/afrika/-/1897660>, (data dostępu: 05.07.2022).

¹¹ *Bundestagspräsident Lammert nennt Massaker an Herero Völkermord*, 08.07.2015, https://www.zeit.de/politik/deutschland/2015-07/herero-nama-voelkermord-deutschland-norbert-lammert-joachim-gauck-kolonialzeit?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F, (data dostępu: 05.07.2022).

¹² *Foreign Minister Maas on the conclusion of negotiations with Namibia*, 28.05.2021, <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/-/2463598>, (data dostępu: 05.07.2022).

Wynika z tego, że strona niemiecka zrzuca odpowiedzialność za zaangażowanie przedstawicieli wymienionych grup etnicznych na władze namibijskie. Dodatkowo zaistniała sytuacja wydaje się być korzystna dla Berlina, któremu łatwiej jest rozmawiać z mniej zróżnicowanym wewnątrznie i bardziej przewidywalnym partnerem, jakim jest rząd i co najwyżej współpracujący z nim przedstawiciele grup etnicznych.

Negocjacje i porozumienie

Oficjalny dialog w celu rozpoczęcia negocjacji mających ustalić warunki zawarcia porozumienia pojednawczego został nawiązany w 2014 r. przez ówczesnego ministra spraw zagranicznych, a obecnie prezydenta federalnego Franka Waltera-Steinmeiera. Rozmowy zostały formalnie zainicjowane pod koniec 2015 r. Ze strony niemieckiej, oficjalnym przedstawicielem odpowiedzialnym za negocjacje został Ruprecht Polenz członek CDU¹³, a także wieloletni przewodniczący komisji spraw zagranicznych w Bundestagu. Zaś rząd w Windhuk jako swojego reprezentanta w tych rozmowach wytypował Zedekia Ngavirue, który wcześniej w latach 1995–2003 sprawował funkcję ambasadora Republiki Namibii przy Unii Europejskiej.

Rozmowy były prowadzone w rundach, na zmianę w Niemczech i w Namibii. W sumie przeprowadzono dziewięć rund negocjacyjnych, podczas których ustalono tekst „Wspólnej Deklaracji”. 28 maja 2021 r. ogłoszono udane zakończenie negocjacji. Początkowo strona namibijska przewidywała, że uda się je zamknąć w rok, a nie sześć¹⁴, ale taki to już urok rozmów na międzynarodowym szczeblu, dodatkowo o szczególnym ciężarze historycznym. Nie wiadomo jak przebiegał proces negocjacyjny, ponieważ po każdej rundzie z komunikatów prasowych można się było jedynie dowiedzieć, że rozmowy przebiegały „w dobrej i konstruktywnej atmosferze”¹⁵.

Dla analizy efektów rozmów najważniejsze będzie przyjrzenie się treści *Wspólnej Deklaracji*¹⁶, zatytułowanej: *Zjednoczeni w pamięci o naszej kolonialnej przeszłości, Zjednoczeni w naszej woli pojednania, Zjednoczeni w naszej wizji przyszłości*. Do najistotniejszych zapisów należą te, w których Niemcy uznają, że metody zastosowane podczas pacyfikacji powstań Nama i Herero „(...) z dzisiejszej perspektywy zostałyby nazwane ludobójstwem, a także przepraszają i kłaniają się przed potomkami ofiar oraz zobowiązują się zapewnić środki niezbędne do pojednania i odbudowy”.

Jeśli chodzi o realizację tych zapisów w praktyce, stwierdzenie o *ludobójstwie* jest raczej potwierdzeniem tego, o czym była już mowa w poprzednich latach, a nie jakimś przełomowym *novum*. W przypadku przeprosin to rządy ustaliły, że nastąpią one oficjalnie podczas wizyty prezydenta federalnego RFN w Windhuk, przed namibijskim parlamentem. Ma ona zostać odbyta w dacie ustalonej przez oba rządy. I dochodzimy do najważniejszego tematu prowadzonych rozmów, czyli środków finansowych przeznaczonych przez Niemcy na rzecz Namibii. W treści *Deklaracji* są one nazwane „zaleceniem ran”. Rząd niemiecki zobowiązuje się przekazać na ten cel 1,1 mld €, z czego 50 mln € ma być przeznaczony na „projekty dotyczące pojednania, pamięci, badania i edukację”, a cała reszta, czyli zdecydowana większość na „program odbudowy i wspierania rozwoju na rzecz potomków szczególnie poszkodowanych społeczności”. Za tym kryją się głównie projekty dotyczące reformy

¹³ CDU – Unia Chrześcijańsko-Demokratyczna Niemiec (niem. Christlich Demokratische Union Deutschlands).

¹⁴ *Statement By His Excellency Nangolo Mbumba, Vice President Of The Republic Of Namibia On The Occasion Of The National Briefing On Genocide, Apology And Reparations Negotiations Between Namibia And The Federal Republic Of Germany*, 04.06.2022, http://www.namibia-botschaft.de/images/stories/Aktuelles/Government/MR_Statement_By_His_Excellency_Nangolo_Mbumba_Vice_President_Of_The_Republic_Of_Namibia_On_The_Occasion_of_The_National_Briefing_On_Genocide_Apology_And_Reparations_Negotiations_Bet.pdf, (data dostępu: 05.07.2022).

¹⁵ *Germany and Namibia: sixth round of negotiations*, 29.09.2017, <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/170929-sonderbeauftragter-polenz-namibia/297424>, (data dostępu: 05.07.2022).

¹⁶ Tekst „Wspólnej Deklaracji” opublikowany na stronie internetowej namibijskiego parlamentu, <https://www.parliament.na/wp-content/uploads/2021/09/Joint-Declaration-Documents-Genocide-rt.pdf>, (data dostępu: 05.07.2022).

rolnej, poprawy stanu infrastruktury wiejskiej, zaopatrzenia w wodę i szkoleń zawodowych. Wyplata środków została rozłożona na 30 lat i będzie odbywać się bez szkody dla już istniejących programów rozwojowych.

Znaczące jest to, że nigdzie w treści porozumienia nie znalazło się słowo *reparacje*. A nawet co jeszcze ważniejsze znalazł się tam następujący zapis: „Oba Rządy podzielają pogląd, że kwoty wymienione powyżej regulują wszystkie finansowe aspekty kwestii związanych z przeszłości, o których mowa w niniejszej wspólnej deklaracji.” Wydaje się to być jednoznacznym nawiązaniem do tego zagadnienia, szczególnie że kwestia reparacji właśnie, była głównym powodem, dla którego te negocjacje tak się przedłużyły. Strona niemiecka od wielu lat stara się jak tylko może, unikać tego terminu w rozmowach na temat swojej przeszłości. Władze w Berlinie obawiają się, że otworzy to *puszkę Pandory* i spowoduje powrót roszczeń ze strony Grecji czy Polski. Niestety dla wielu przedstawicieli Herero i Nama wyplata reparacji jest warunkiem *sine qua non* dla spełnienia ich roszczeń wobec Niemiec. Znalazło to swoje odzwierciedlenie między innymi w pozwie zbiorowym przeciwko Republice Federalnej Niemiec, złożonym, przed sądem w Nowym Jorku przez reprezentantów tych Herero i Nama, którzy nie znaleźli się w zespole negocjującym porozumienie. Domagali się oni zapłaty za szkody wyrządzone przez niemieckie władze kolonialne. W 2019 r. został on odrzucony ze względu na immunitet jurysdykcyjny Niemiec¹⁷.

Zagadnienie to stało się także punktem zapalnym dla wybuchu protestów po opublikowaniu tekstu *Deklaracji* oraz doprowadziło do żywej debaty w parlamencie, która dodatkowo z powodu szczytu pandemii COVID-19 w Namibii w tamtym czasie, przedłużyła się na drugą połowę 2021 r. Brak zgody ze strony parlamentarzystów spowodował, że *Deklaracja* nadal nie została przyjęta przez *National Assembly* i postanowienia w niej zapisane pozostają w zawieszeniu¹⁸. Niezgadzający się z treścią umowy podnoszą między innymi to, że strona niemiecka jest gotowa ponieść jedynie odpowiedzialność polityczną, a nie prawną. Mimo braku formalnego zatwierdzenia treści porozumienia, rząd w Berlinie rozpoczął podejmowanie działań w kierunku jego implementacji, zwiększając między innymi wydatki na pomoc rozwojową oraz projekty służące upamiętnieniu i pojednaniu¹⁹.

Szansę na przełamanie impasu stanowi, przejście władzy w Niemczech przez nową koalicję rządową. Tworzy ją obecnie SPD, FDP i Zieloni. Jest to pierwszy rząd bez chadeckiej CDU po 16 latach, co też pokazuje, że to ta partia prowadziła politykę wobec Namibii przez większość XXI w. Partie tworzące rząd aktualnego kanclerza, czyli Olafa Scholza stawiają na bardziej lewicowe wartości, niż miało to miejsce w przypadku wieloletnich rządów Angeli Merkel. Można to między innymi zaobserwować w treści umowy koalicyjnej pomiędzy SPD, FDP i Zielonymi. Znajduje się w niej podrozdział *Dziedzictwo kolonialne*, a także akapit poświęcony planom koalicji co do kształtu porozumienia z Namibią. Dla przyszłości tej relacji warto go tutaj przytoczyć, traktując go jako obowiązujący program:

Pojednanie z Namibią pozostaje dla nas niezbędnym zadaniem, które wynika z naszej historycznej i moralnej odpowiedzialności. Porozumienie o pojednaniu z Namibią może być wstępem do wspólnego procesu pogodzenia się z przeszłością²⁰.

¹⁷J. Stempel, *Lawsuit against Germany over Namibian genocide is dismissed in New York*, 06.03.2019, <https://www.reuters.com/article/us-namibia-genocide-germany-idUSKCN1QN2SQ>, (data dostępu: 05.07.2022).

¹⁸J. Cotterill, *Battle for Namibia reparations: German deal 'was never about us'*, 29.04.2022, <https://www.ft.com/content/ab289014-0414-4514-a77e-a3f030505e0f>, (data dostępu: 05.07.2022).

¹⁹D. Pelz, *Germany rejects new negotiations over Namibia genocide*, 02.09.2022, <https://www.dw.com/en/germany-rejects-new-negotiations-over-namibia-genocide/a-63002889>, (data dostępu: 14.10.2022).

²⁰Treść umowy koalicyjnej opublikowanej na stronie SPD, https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Koalitionsvertrag/Koalitionsvertrag_2021-2025.pdf, (data dostępu: 05.07.2022).

Pomoc w trakcie pandemii

W przeliczeniu na liczbę mieszkańców Namibia była w pierwszej dekadzie państw afrykańskich najczęściej dotkniętych pandemią COVID-19. W czerwcu 2021 r. w wyniku powikłań związanych z zachorowaniem na koronawirusa zmarł wspomniany już w tej części artykułu Zedekia Ngavirue. Mniej więcej w podobnym momencie dotarły do Windhuk samoloty transportowe Luftwaffe, które przywoziły na swoim pokładzie potrzebny sprzęt medyczny, w tym: asortyment ochronny dla medyków, testy antygenowe, przyrządy wspierające oddychanie czy nawet łóżka szpitalne. Dodatkowo *Instytut Roberta Kocha* oddelegował swojego pracownika do wsparcia na miejscu²¹.

W lipcu światło dzienne ujrzała informacja, że niemiecki rząd zdecydował się oddać potrzebującym krajom, wszystkie nieużyte do tego czasu dawki szczepionki *AstraZeneca*. Pozostawienie preparatów w magazynach skutkowałoby ich rychłym przeterminowaniem, co związane było ze spadkiem popularności w stosowaniu akurat szczepionki tego producenta w Niemczech i innych państwach zachodnich, mających pod dostatkiem dawek dla wszystkich chętnych. Zapadła więc słuszna decyzja. Można jedynie dyskutować, czy nie stało się to za późno, by tam szczepionki zostały użyte zgodnie ze swoim zastosowaniem. Zdecydowano o przekazaniu 80% wszystkich pozostałych zasobów na powołany w kwietniu program *COVAX*, zajmujący się dystrybucją szczepionek do biedniejszych państw, ich najbardziej potrzebujących. Pozostała 1/3, niejako w ramach dyplomacji szczepionkowej, zdecydowano podarować wybranym przez Berlin państwom. Byli to: członkowie unijnego Partnerstwa Wschodniego, państwa Bałkanów Zachodnich oraz Namibia²². I tak 28 września doszło do oficjalnego przekazania ponad 200 tys. dawek szczepionki *AstraZeneca*. W uroczystości wzięli udział przedstawiciele niemieckiej ambasady, a także namibijskiego rządu.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Relacje z Republiką Namibii stanowią dla Niemiec poważne wyzwanie. Związane jest to z trudną przeszłością niosącą ze sobą nie tylko ponad 30 lat zależności kolonialnej, ale także niemieckie ludobójstwo na rdzennej ludności oraz utworzenie obozów koncentracyjnych, które było jego elementem. Fakt, że Niemcy stały się pierwszym imperium bez kolonii, spowodował, że wiele osób zdążyło już o tym zapomnieć i nie poświęcano w tym kontekście temu tyle samo uwagi co w przypadku Francji czy Wielkiej Brytanii.

Celem niniejszego artykułu było przyjrzenie się relacjom niemiecko-namibijskim, z uwzględnieniem roli, jaką na ich kształt miały trudne doświadczenia historyczne. Autor wyszedł z założenia, że relacje Berlina z Windhuk, można określić mianem stosunków specjalnych. W tym celu został przedstawiony materiał odnoszący się do różnych elementów tejże relacji. Na tej podstawie autor jest zdania, że udało mu się potwierdzić postawioną we wstępie hipotezę i odpowiedzieć na pytanie badawcze.

Szczególną pozycję Namibii w polityce zagranicznej Niemiec można zaobserwować już nawet wtedy, kiedy daleko było zarówno do namibijskiej niepodległości, jak i niemieckiej jedności. Co prawda, dopiero w latach 60. wraz z okrzepnięciem ruchu niepodległościowego nasiliła się działalność obu państw niemieckich jako rzeczników wybicia się na niezależność Namibii. W 1989 r. namacalnym przejawem tworzących się specjalnych stosunków łączące oba kraje była rezolucja zachodniemieckiego parlamentu odnosząca się do *szczególnej odpowiedzialności* RFN za Namibię i jej obywateli. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w otwarciu niemieckiej ambasady w Windhuk dokładnie w dniu oficjalnego uzyskania niepodległości, a także wizytach zarówno kanclerza jak

²¹ *We stand firmly by Namibia's side*, 16.07.2021, <https://www.auswaertiges-amt.de/en/ausserpolitik/laenderinformationen/namibia-node/corona-aid/2471302>, (data dostępu: 05.07.2022).

²² *Germany to donate all remaining AstraZeneca vaccines in Aug*, 07.07.2021, <https://www.reuters.com/world/europe/germany-donate-all-remaining-astrazeneca-vaccines-aug-2021-07-07/>, (data dostępu: 05.07.2022).

i prezydenta federalnego jeszcze w latach 90. Przełomową dla kształtu stosunków, okazała się jednak dopiero podróż na szczeblu ministerialnym z 2004 r. Wtedy to, po raz pierwszy z ust przedstawiciela państwa niemieckiego padły słowa o przyznaniu się do winy oraz prośba o wybaczenie. Niewątpliwie te słowa nadały nową dynamikę działaniom na rzecz pojednania i bez nich nie moglibyśmy być świadkami kolejnych odważnych działań.

Efektom tych starań było powołanie zespołu negocjacyjnego, przed którym postawione zostało zadanie wypracowania porozumienia, które miało wyjaśnić i załatwić najważniejsze sprawy. Oba rządy wyznaczyły swoich przedstawicieli, którzy regularnie się spotykali i ostatecznie po niecałych 6 latach wypracowali wspólny dokument. Najważniejszymi jego elementami są warstwa symboliczna i materialna. RFN przyznała się do popełnienia zbrodni i przeprasza za popełnione czyny. Dodatkowo ustalona została kwota, którą Niemcy zainwestują w ciągu 30 lat w Namibii. Taka forma zadośćuczynienia nie zadowoliła części organizacji reprezentujących potomków ofiar. Oczekują oni zapłaty przez stronę niemiecką reparacji, na które ta nie chce się w żadnym przypadku zgodzić. Ogłoszenie publicznie treści „Wspólnej Deklaracji”, doprowadziło do protestów przed budynkiem namibijskiego parlamentu i w konsekwencji nieprzyjęcia dokumentu przez izbę.

8 grudnia 2021 r. w Niemczech doszło do powołania nowego rządu. Daje to nadzieję na wyjście z impasu w porozumienia z Namibią, które wydawało się już być na ostatniej prostej. Powodem do optymizmu jest fakt, że sprawie tej został poświęcony fragment umowy koalicyjnej nowej większości rządzącej. Dodatkowo jednym z elementów pojednania niemiecko-namibijskiego ma być wizyta prezydenta RFN w Windhuk, podczas której złożone mają zostać oficjalne przeprosiny. Biorąc pod uwagę, że aktualny prezydent, który został wybrany w maju 2022 r. na drugą kadencję, wywodzi się z tej samej partii, co największa partia w koalicji, może to ułatwić zaplanowanie podróży. Nie wiadomo jeszcze dokładnie kiedy się ona odbędzie. Istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że przez rosyjską agresję na Ukrainę plany uległy zmianie i przełożono ją na bardziej odpowiedni moment. Specjalny charakter niemiecko-namibijskich stosunków znalazł także odzwierciedlenie w niemieckiej pomocy Namibii w trakcie pandemii COVID-19. Z Berlina do Windhuk został wysłany nie tylko niezwykle potrzebny sprzęt ochronny i wyposażenia szpitalne, ale co najważniejsze ponad 200 tys. dawek szczepionek.

Konkludując, relacje niemiecko-namibijskie zdecydowanie można nazywać specjalnymi. Na potwierdzenie, wystarczy zapoznać się z tekstem *Wspólnej Deklaracji*, gdzie *explicite*, na przykład w preambule znajdują się odniesienia do „special nature of German-Namibian relations” czy „the consolidation of a special relationship between the two nations”.

Literatura

- Bley H., Schleicher H.-G., 2004, *Deutsch-Deutsch-Namibische Beziehungen 1960–1990*, [w:] Förster L., Henrichsen D., Bollig M., (red.), *Namibia-Deutschland. Eine geteilte Geschichte. Widerstand-Gewalt-Erinnerung*, Kolonia.
- Chwalba A., 2014, *Samobójstwo Europy: Wielka Wojna 1914–1918*, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- Czapliński M., 1992, *Niemiecka polityka kolonialna*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań.
- Erichsen C. W., 2005, „The angel of death has descended violently among them”: concentration camps and prisoners-of-war in Namibia, 1904–08, Leiden: African Studies Centre, Leiden.
- Harnisch S., 2017, Special Relationships in Foreign Policy, *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.
- Henderson W.O., 1993, *German Colonial Empire, 1884–1919*, Frank Cass, Londyn.
- Kössler R., 2008, Entangled history and politics: Negotiating the past between Namibia and Germany, *Journal of Contemporary African Studies*, 26, 3.
- Kuźniar R., 2006, *Międzynarodowe Stosunki Polityczne*, [w:] Halizak E., Kuźniar R. (red.), *Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie: podręcznik akademicki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Lebioda T., 2010, *II Rzesza a polityka międzynarodowa 1871–1914*, Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfańskiego, Katowice.

Malinowski M., 1989, *Namibia perspektywy pokoju i niepodległości*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa.

Melber H., 2020, Germany and Namibia: Negotiating Genocide, *Journal of Genocide Research*, 22, 4.

Olusoga D., Erichsen C. W., 2012, *Zbrodnia Kajzera*, przeł. P. Tarczyński, Wielka Litera, Warszawa.

Źródła internetowe

<http://www.namibia-botschaft.de/botschaft.html>, (data dostępu: 05.07.2022).

<https://archive.org/details/ger-bt-plenary-11-134>, (data dostępu: 05.07.2022).

<https://www.namibian.com.na/archive19982004/1998/March/local/herzog.html>, (data dostępu: 05.07.2022)

<http://www.namibia-botschaft.de/gedenken.html>, (data dostępu: 05.07.2022).

<https://windhuk.diplo.de/na-de/guenther-windhuk/2235072>, (data dostępu: 05.07.2022).

<http://www.namibia-botschaft.de/regierungs-mitteilungen/606-hon-prime-minister-dr-geingob-speaks-on-genocide-reparations-and-tribalism.html>, (data dostępu: 05.07.2022).

<https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/regionaleschwerpunkte/afrika/-/1897660>, (data dostępu: 05.07.2022).

https://www.zeit.de/politik/deutschland/2015-07/herero-nama-voelkermord-deutschland-norbert-lammert-joachim-gauck-kolonialzeit?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F, (data dostępu: 05.07.2022).

<https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/-/2463598>, (data dostępu: 05.07.2022).

http://www.namibia-botschaft.de/images/stories/Aktuelles/Government/MR_Statement_By_His_Excellency_Nangolo_Mbumba_Vice_President_Of_The_Republic_Of_Namibia_On_The_Occasion_of_The_National_Briefing_On_Genocide_Apology_And_Reparations_Negotiations_Bet.pdf, (data dostępu: 05.07.2022).

<https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/170929-sonderbeauftragter-polenz-namibia/297424>, (data dostępu: 05.07.2022).

<https://www.parliament.na/wp-content/uploads/2021/09/Joint-Declaration-Documents-Genocide-rt.pdf>, (data dostępu: 05.07.2022).

<https://www.reuters.com/article/us-namibia-genocide-germany-idUSKCN1QN2SQ>, (data dostępu: 05.07.2022).

<https://www.ft.com/content/ab289014-0414-4514-a77e-a3f030505e0f>, (data dostępu: 05.07.2022).

<https://www.dw.com/en/germany-rejects-new-negotiations-over-namibia-genocide/a-63002889>, (data dostępu 14.10.2022)

https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Koalitionsvertrag/Koalitionsvertrag_2021-2025.pdf, (data dostępu: 05.07.2022).

<https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/namibia-node/corona-aid/2471302>, (data dostępu: 05.07.2022).

<https://www.reuters.com/world/europe/germany-donate-all-remaining-astrazeneca-vaccines-aug-2021-07-07/>, (data dostępu: 05.07.2022).